

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI IQTISODIYOTIDA XUSUSIY SEKTORNING AHAMIYATI

Umirov Ulug'bek Tayirbayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali, o'qituvchi

Umarov Bekmurod

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali, talaba

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy rivojlanishida xususiy sektorning muhim roli ko'rib chiqiladi. Unda xususiy korxonalar YaIM, bandlik, innovatsiyalar va investitsiyalarga qanday hissa qo'shayotgani, shuningdek, ularning samaradorligini oshirish uchun islohotlar va rag'batlarning zarurligi ta'kidlanadi. Tadqiqot adabiyotlarni tahlil qilish va empirik tahlillarni qo'llash orqali xulosalar chiqaradi va amaliy tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Xususiy sektor, iqtisodiy rivojlanish, O'zbekiston, tadbirkorlik, islohotlar, investitsiya, bandlik.

O'zbekiston Respublikasi 1991-yilda mustaqillikka erishganidan buyon sezilarli iqtisodiy o'zgarishlarni boshdan kechirdi. Ushbu o'zgarishlarning muhim elementi sifatida xususiy sektor rivoji barqaror iqtisodiy o'sishning asosiy omili hisoblanadi. Davlat tomonidan olib borilayotgan iqtisodiy erkinlashtirish va tarkibiy islohotlar doirasida O'zbekiston innovatsiyalar, ish o'rinlari yaratish va mahsuldorlikni oshirishning asosiy harakatlantiruvchisi sifatida xususiy korxonalarni rivojlantirishni maqsad qilgan. Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiyotida xususiy sektorning rivojlanayotgan roli, uning hissasi va duch kelayotgan muammolar o'rganiladi.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida xususiy sektorning ahamiyati juda katta va u mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Quyida ushbu ahamiyatni tahlil qilib beraman:

Iqtisodiy o'sishni ta'minlash

Xususiy sektor bozor mexanizmlarining asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Raqobat muhiti, innovatsiyalar va texnologiyalarni joriy etish orqali iqtisodiy o'sishga turtki beradi. Bu, o'z navbatida, yangi ishlab chiqarish sohalari va xizmat ko'rsatish tizimlarini rivojlantiradi.

Bandlikni oshirish

Xususiy sektor ish o'rinlarini yaratishda yetakchi rol o'ynaydi. Ko'plab kichik va o'rta korxonalar, xususiy tadbirkorlik loyihalari aholining katta qismini ish bilan ta'minlash imkonini beradi. Bu ishsizlik darajasini kamaytirishda muhim omil bo'ladi.

Davlat byudjeti uchun daromad manbai

Xususiy korxonalar to'lovlar, soliq va bojxona tushumlari orqali davlat byudjetini to'ldirishga katta hissa qo'shadi. Soliq tizimining liberallashtirilishi xususiy sektorga yanada qulay sharoitlar yaratib, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Innovatsiyalarni rivojlantirish

Xususiy tadbirkorlar va korxonalar yangi texnologiyalarni joriy etish va mahsulotlar sifatini oshirishda yetakchi hisoblanadi. Bu jarayon nafaqat ichki bozorni rivojlantiradi, balki eksport salohiyatini oshiradi.

Investitsiyalarni jalb qilish

Xususiy sektor xorijiy investitsiyalarni jalb etishda muhim rol o'ynaydi. Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi qonunchilik bazasi va soliq imtiyozlari investorlarni jalb qilish uchun qulay sharoit yaratadi.

Hududlarni rivojlantirish

Xususiy korxonalar viloyatlar va qishloq joylarida iqtisodiy faoliyatni rivojlantirish orqali hududiy tafovutlarni kamaytiradi. Bu mahalliy infratuzilmani yaxshilash va aholini sifatli xizmatlar bilan ta'minlash imkonini beradi.

Bozor iqtisodiyoti tamoyillarini mustahkamlash

Xususiy sektor bozor iqtisodiyotiga asoslangan boshqaruv tizimining rivojlanishini ta'minlaydi. Bu, o'z navbatida, mamlakatning xalqaro iqtisodiy

aloqalarini kengaytirishga va jahon bozorida raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

O‘zbekiston Respublikasi hukumati xususiy sektorni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratmoqda. So‘nggi yillarda qabul qilingan iqtisodiy islohotlar va qator imtiyozlar orqali tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratildi. Xususiy sektorni rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikka erishishning asosiy yo‘nalishlaridan biridir.

Osiyo taraqqiyot bankining hisob-kitoblariga asosan, O‘zbekiston ishlab chiqarish va infratuzilmani rivojlantirishga har yili o‘z YaIMning 7.4 foizi miqdorida (qariyb 3.6 mlrd. AQSh dollari) investitsiya kiritishi kerak. Transport (2.1 %), energetika (2.9%), axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (0.9%), ichimlik suvi va sanitariya (0.6%) sohalariga ehtiyoj bor. Shuni hisobga olgan holda, joriy yilning 20 aprelida Prezident qarorida umumiy qiymati 2 mlrd. dollarlik 15 ta loyiha ro‘yxati tasdiqlandi. Unda transport, aeroport, temiryo‘l, energetika, tibbiyot, ta’lim sohalarini rivojlantirish bo‘yicha loyihalar taqdim etilgan. Istalgan investor ushbu loyihalar yuzasidan davlat-xususiy sherikchiligi asosida faoliyat ko‘rsatish bo‘yicha taklif bildirishi mumkin. Ayni vaqtda investorlar energetika sohasidagi loyihalarga katta qiziqish bildirishmoqda. www.pppda.uz sayti orqali investorlar loyihalar bilan tanishib chiqishlari mumkin. Sayt hozircha ingliz tilida faoliyat olib bormoqda, chunki biz investorlarni asosan xorijdan jalb qilmoqchimiz. Jahonda bu borada yetarlicha tajriba mavjud. Shu maqsadda avval xorijlik investorlar bilan hamkorlik qilib muvaffaqiyatli loyihalarni qilmoqchimiz va davlat-xususiy sherikchiligi ahamiyatini amaliy tomondan isbotlab bermoqchimiz. Bu o‘z-o‘zidan mahalliy investorlarni ham jalb qilishga yordam beradi.

Yuqorida aytilganidek, davlat-xususiy sherikchiligi uzoq davom etadigan jarayon. Osiyo taraqqiyot banki, Jahon banki, YeTTB mutaxassislari bilan hamkorlikni davom ettiryapmiz. Jumladan, Jahon bankining Xalqaro moliya korporatsiyasi mutaxassislari 30 ga yaqin mahalliy vazirlik va idora vakillariga o‘quv-treninglar o‘tkazishdi, natijada barchasi xalqaro sertifikat sovrindori

bo‘lishdi. Bu davlat-xususiy sherikchiligi sohasida kadrlar tayyorlashning bir ko‘rinishi hisoblanadi. Ularni keyinchalik murakkab loyihalarni tayyorlashga jalb etish imkonimiz bo‘ladi. Yana bir tashabbuslardan biri Oliy ta‘lim vazirligi bilan hamkorlik o‘rnatib, tegishli OTMLlarda davlat-xususiy sherikchiligi bo‘yicha fanlarni joriy etish, darsliklarni ishlab chiqmoqchimiz. Shuningdek, shu yili kuzda investorlar xalqaro forumini o‘tkazmoqchimiz. Bundan maqsad loyihalarni moliyalashtirishda ko‘proq xorijiy hamkorlarga ega bo‘lishdir. Bajarilayotgan loyihalar haqida gapirilganda, Xalqaro moliya korporatsiyasi tomonidan Navoiy viloyatida 100 megavatt quyosh energiyasi ishlab chiqarish bo‘yicha loyiha amalga oshmoqda. Hozir tenderning eng oxirgi bosqichlari o‘tkazilmoqda. Yaqin kunlarda g‘olib aniqlanadi. Boshida jahonning 42 ta yirik korxonasi loyihaga qiziqish bildirdi. Saralash natijasida 11 ta korxonalar so‘nggi bosqichgacha yetib keldi. Ularning aksariyati Germaniya, Xitoy, Rossiya, Hindiston, Turkiya vakillaridir.

Davlat-xususiy sherikchiligi O‘zbekiston sharoitida «ochilmagan qo‘riq» dir. Sohaning ahamiyati bo‘yicha aholiga to‘g‘ri tushuncha berilsa, jahonning ilg‘or tajribasi o‘rganilsa, milliy iqtisodiyotga misli ko‘rilmagan foyda keladi. Shu bilan birga, mamlakat infratuzilmasi yaxshilanishiga erishish mumkin. Bunda davlat ham, xususiy sektor ham birday manfaatdor bo‘ladi.

Topilmalar O‘zbekiston iqtisodiyotida xususiy sektorning o‘zgartiruvchi ta‘sirini ko‘rsatadi. Biroq, barqaror o‘sish uchun rivojlanishni to‘xtatib turuvchi tizimli muammolarni hal qilish zarur. Janubiy Koreya va Turkiya kabi iqtisodiyotlarning xalqaro tajribalari moliyaviy kirishni yaxshilash, byurokratik to‘siqlarni kamaytirish va davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish kabi maqsadli siyosiy choralarning foydasini namoyish etadi.

Xulosalar

O‘zbekistonda xususiy sektor iqtisodiy rivojlanishda muhim rol o‘ynab, YaIM, bandlik va innovatsiyaga sezilarli hissa qo‘shadi. Uning samaradorligini oshirish uchun quyidagi tavsiyalar taklif etiladi:

Moliyaga kirishni kuchaytirish: KO'Klarga arzon kredit taqdim etuvchi maxsus moliya institutlari va dasturlarni tashkil etish.

Me'yoriy islohotlarni kuchaytirish: Byurokratik jarayonlarni soddalashtirish va shaffof boshqaruvni ta'minlash orqali ko'proq investitsiyalarni jalb qilish.

Ta'lim va malakaga sarmoya kiritish: Kasbiy o'quv dasturlarini bozor talablariga moslashtirish orqali malaka yetishmasligini bartaraf etish.

Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash: Soliq imtiyozlari va tadqiqot va rivojlanishga mablag' ajratish orqali tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirish.

Infratuzilmani rivojlantirish: Qishloq hududlarida ishbilarmonlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun infratuzilmani zamonaviylashtirishga sarmoya kiritish.

Ushbu sohalarda ishlov berish orqali O'zbekiston xususiy sektorning to'liq salohiyatini ochib, inklyuziv va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashi mumkin.

ADABIYOTLAR.

1. Boltabaev M.R., Qosimova M.S., Ergashxodjaeva SH.J., G'oyipnazarov 1;.K., Samadov A.N., Xodjaev R.S. Kichik biznes va tadbirkorlik. - T.: AVIV MAZNK1UOT1, 2011 y.
2. G'oyibnazarov B.K., Rahmonov H.O., Otajonov SH.I., Almatova D.S. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik- mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy tnaqqiyotini yuksaltirish omili.-T.:Fan,2011 y.
3. Xodiev B.YU., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. -T.: TDIU, 2010 y.
4. Malny biznes. Organizatsiya, ekonomika, upravlenie: Uchebnoe iosobie dlya vuzov / Pod red. Prof. V.YA. Gorofinklya, prof. V.YA. Gorfinkelya, N.L. SHvandara.-2eizd., prereb. Idop.-M.:YUNITI-DANA,2008.
5. Predprinimatel'stvo: Uchebnik /Pod. red. M.G. Lapusti. - 4-e i (datel'stvo, dop. - M.: INFRA-M, 2008. Aniskin YU.P. Organizatsiya i upravlenie malnm biznesom: Uchebnoe posobie. - M: Finansn i statistika, 2008.